

„Véletlenek márpedig nincsenek” Egy spirituális fejlődésregény fogadtatástörténete

© Domokos Áron

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

aron-domokos@chello.hu

Bill Clinton elnöki pályafutásának első esztendejében, abban az évben, amikor id. George Bush és Borisz Jelcin aláírta a nukleáris fegyverek csökkentéséről szóló egyezményt és Észak-Korea kiutasította a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség ellenőreit az országból; abban az évben, amikor a Világkereskedelmi központ elleni első terrorista merényletet végrehajtották, és a CERN bejelentette, hogy a Világháló mindenki számára szabad és ingyenes egy új és rendhagyó mű tűnt fel a kisebb New Age-könyvesboltokban. A nyomdából 1992 végén ki-, s a polcokra 1993-ban bekerülő *A mennyei prófécia* c. regény egy gyönyörű utópiát vázolt fel, egyszerre kínálva kilábalást mind az egyén, mind a közösség (Gombos, 2009:19-20.) számára nyakig érő válságaiból. Az individuumnak a saját erőből véghezvitt megvilágosodásról regélt és a spirituális lényé válásról, a közösségnek meg a tudatosan csökkentett létszámú, egymást értékelő és elfogadó emberiségről. A személyes boldogságot egyfajta történelemfilozófia biztosította, hirdetve: „*azért vagyunk itt, hogy itt a Földön elérjük a Mennyszágot*”¹ (Redfield, 1995:234). Hamarosan lépten-nyomon ajánlgatták egymásnak az emberek, míg végül afféle kulturális „cunamiként” végigsöpört az Egyesült Államokon, majd Európán (La Froth, 1994). Természetesen, minden könyv kiadás- és fogadtatástörténete egy mítoszképzéssel ér fel, s ez Redfield művére fokozottan igaz. A következőkben azt szeretném bemutatni, milyen szempontokból számít valóban rendhagyónak e mű. 1. *A mennyei prófécia* a könyvpiar tündökletes példája: a kiadói mítoszképzés által folytonosan formálódó termék. 2. *A mennyei prófécia* műfaja az egyik legfifikásabb a bestsellerek között. 3. *A mennyei prófécia* a kritikai értelmiség mumusa. 4. *A mennyei prófécia* az olvasást is újra az önvizsgálat szolgálatába kívánja állítani.

Kiadói mítoszok – Az underground könyvtől a mega-bestsellerig és a klasszikus nyári olvasmányig

Ha hihetünk az utólagos beszámolóknak, Redfield legelső irodalmi alkotása, *A mennyei prófécia* kézirata is sok, hivatalos könyvkiadó kezén ment végig, ám miután mindenhol elutasították, a szerző arra jutott, hogy saját maga adja ki (Fuller, 2001:71). Az ún. „független publikálás”, „magán-nyomtatás”, „szerzői kiadás” ismert jelenség a kiadástörténetben, ráadásul a hivatalos kiadói intézményeket kikerülő szektorban kifejezetten sok New Age tematikájú könyvet jelentettek meg már addig is

¹ A regényrészleteknél a magyar megjelenés dátumát tüntetem fel.

(pl. Loius L. Hay, Deepak Chopra, Richard Bach², Betty Eadie). A friss kötetet (az alkalmi kiadó a Satori Publishing nevet viselte) ezt követően – szól a fáma – a szerző saját Honda Accordjának csomagtartójából árusította. Az ilyen jellegű könyvek gyorsan és névtelenül múlnak ki általában, ezért tanácsos kisebb példányszámot megjelentetni belőlük. Redfield is így tett. Elsőre – a spórolt 13.000 dollárjából - 3000 példányt nyomtatott belőle (Podolsky, 1994), s keresztül-kasul beutazta velük az országot. A kis New Age-könyvesboltokban (könyvesbolt-hálózatban) azonban hamarosan akkora lett az érdeklődés, hogy a nyomdagépek újra izzani kezdtek, bejelentkeztek a nagyobb terjesztők, s alig egy év alatt 100.000 (más forrás szerint 75.000) példányt értékesített belőlük.

A sikerre, a még nagyobb siker reményében, természetesen hamar lecsapott egy nagy kiadó, a Warner Books, és 800.000 dollárért megvette Redfieldtől a jogokat (Davies, é.n.; ill. a szerző saját weboldala³). A Warner elsőre több mint 200.000 példányban, keményfedéssel (Lyall, 1993) hozta ki *A mennyei próféciát*, s a New-Age boltok tereiből kilépve, az általános könyvesboltokban is elérhetővé tette. A „csomagtartó-sztori”, a „kis könyvesboltok korábbi olthatatlan rajongása”, a „szájpropaganda”, az „elragadtatott olvasói visszajelzések” innentől egy új mítoszt kezdtek erősíteni. A Warner első kiadásának spenót-zöld címlapján a pár soros tartalmi kivonaton kívül (mely a szöveg fikcionalitását részben titokban tartva arról beszél, hogy Peruban egy ősi kéziratra találtak), szerepelt még a halál-közeli élményekről írt művei által híressé vált Elizabeth-Kübler-Ross szlogen-ajánlása („nem tudtam letenni”) valamint egy műfaj-szerű megjelölés: kaland. A paratextus többi részéből az olvasó értesülhetett a szerző eddigi spirituális útkereséséről, a könyv emlegetett underground-életéről, illetve arról, hogy ez a könyv „örökre megváltoztathatja az olvasó életét”. A banális, elcsépett állítás a többi információval *A mennyei próféciát* a „furcsa, érdekes könyv” és az „obskurus New Age-könyv” pozíciójából egyértelműen a „több mint New Age-könyv” „spirituális könyv”, „szent, megvilágosító erejű könyv” felé mozdította el. Az új kiadás által újrakategorizált, kalandkönyvként (Szimhart, 1994) hirdetett mű a következő hetekben felkerült a *New York Times* bestseller listájára, s hamarosan újra kellett nyomni: a könyvesboltokon kívül, pályaudvarokon, repülőtereken árusították (Heelas, 1996:129).

A bestseller-listák forgalomgeneráló, „Máté-effektusra” építő hatása⁴ is hozzájárult végül, hogy a következő 165 hétben le sem került a tízes listáról (további 3 évig pedig már csak az első harmincban), s több mint 5,5 millió példány fogyott el belőle (Szimhart, 2000:132).⁵ A „mega-bestseller” mítosz máig él: a regény az *Encyclopedia*

² A mennyei prófécia elődjének is tekinthető Richard Bach könyvét, a *Sirályt* 18 helyről utasították vissza, mire magánkiadásban megjelent. Books That Were Originally Self-Published. Para Publishing, URL: www.parapublishing.com

³ Jellemzően ezek az adatok a „self-publishing”-ipar oldalain és termékeiben szerepelnek szépreményű írók számára - biztató példaként.

⁴ „...közös vonása a slágerlistáknak és a sikerkönyvlistáknak... a még érintetlen vevőkört is behajszolják a szóban forgó mű megvásárlásába”. SUTHERLAND, 1988: 30.)

⁵ A kötet, majd kötetek és a szerző története kb. 1995-től alig átlátható vagy követhető, mivel terjesztése és értékesítése, a könyvipar logikájának megfelelően, szinte minden formátumra és lehetőségre kiterjedt: 1. A mennyei prófécia megjelenésével párhuzamosan egy újság is indult *Celstine Newsletter* címmel. 2. Szintén ezekkel párhuzamosan elérhető volt az anyag *The Celstine prophesy-audio* változata. 3. Hamarosan, 1995-ben megjelent James Redfield és Carol Adrienne tollából a regényt kiegészítő, csoport-tréningekre kifejlesztett *A mennyei prófécia. Gyakorlati útmutató*, illetve ennek folytatása *A mennyei látomás. Az új spirituális tudatosság átélése* (1996) c. ismeretközlő művek 4. A következő években a fikció is folytatódott, és tetralógiává érett: *A tizedik felismerés* (1996), *Shambala titka* (1999), *A tizenkettedik felismerés. A döntés órája* (2011) 5. Redfield A mennyei próféciára rájátszva más társszerzőkkel is írt önsegítő könyvet: Sylvia Timbers and Michael

of *American Popular Fiction*-ben éppúgy bekerült, mint a kultúrákövetítés brandjévé vált Tom Butle-Browdan-féle klasszikusokat ajánló sorozatba, az *50 Spiritual Classics*-be, 2013-ban pedig a *New York Times* ismét fejet hajtott ön maga és a könyv előtt beválogatva minden idők 12 legnagyobb nyári olvasmányai közé, s ezzel tulajdonképp újabb mítoszt, „a felejthetetlen, időigényes klasszikus könyv” szerepét osztotta rá.⁶ A szerzőt körülvevő eladási-statisztikák és „leg-ek” közül a legfrissebb adat szerint James Redfield a 100 legfontosabb spirituális vezető/véleményformáló listáján, 2014-ben a 39. helyen szerepelt.

Műfaj-metamorfózisok – A tantételektől az önsegítő könyveken át a nevelődési kalandregényig

A műfajok kérdésével manapság kevesebbet vesződik az irodalomelmélet, pedig a könyvkiadásban/könyvpiarban, kognitív szempontból elsősorban, még mindig döntő szerepük van. Wai Chee Dimock a PMLA 2007 októberében megjelent „A műfajproblematika újragondolása” c. különszámának előszavában felteszi a kérdést: „Mik is a műfajok pontosan? Olyan kategóriarendszert vagy rendezőelvet alkotnak, amely megfelel a tárgyak páratlan világának, és megkülönböztetik a narancsot az almától? Vagy ennél kevesebbet jelentenek, egy olyan taxonómiát, amely teljes értékű osztályozásra soha nem képes, csak címkéket jelent, amelyek soha nem tudják rendszerezni a dolgokat?” (Dimock, 2007:1377). Dimock végül arra jut, hogy a műfajelnevezések leginkább rövidéletű jelentésmezőkként léteznek, hirtelen felmerülnek, majd eltűnnek.⁷

A *mennyei próféciát* is sokféleképpen címkézték már: nevezték semlegesen „New Age-könyvnek”, „New Age regénynek”, „metafizikai mesének”, „okkult kalandtörténetnek”, „kalandos példabeszédnek” vagy „illusztrációnak” (Redfield, 1997:11) is. Redfield ez utóbbinak, vagyis az életet jobba tevő „tapasztalatátadásnak” (Vörös, 2014:247) tartja a művét: „az ilyenfajta tudatosság történetek és példák útján adható át a legjobban – mert megismerjük egymás élettörténetét, és az ember előbb valaki más életében fedezi fel a magasabb rendű igazságot, mielőtt maga is megtapasztalná ugyanazt az élményt”. (Redfield, 1997:12.) Magam leginkább „spirituális fejlődésregénynek”, esetleg „ezoterikus nevelődési regénynek” (Bárány, 2011:249) nevezném, egy olyan műfaji hibridnek, melyben a tanregény elemei, a példabeszéd elemei, a kalandregény elemei, és az önsegítő/önfejlesztő könyvek lépésről lépésre vezető pedagógiai sémái a klasszikus

Murphy: *God and the Evolving Universe: The Next Step in Personal Evolution* (2002) 6. de egy kamaszregényhez is odaadta a nevét, melyben a tini-hős a regény „felismeréseit” használja föl az életében. 7. 2006-ban elkészült *A mennyei prófécia* c. kalandfilm változata. 8. Szintén 2006-ban megjelent a film készítéséről szóló könyv: *The Celestine Prophecy: The Making of the Movie*. 9. Idő közben számtalanszor újra kiadták a könyvet puhafedélben, keményfedélben, új előszóval, összegyűjtve, ünnepi kiadásban stb. 10. illetve *kindle* formátumban. 11. *Dedikált falinaptárként* is forgalomba került. 12. máig elérhető a <http://www.celestinevision.com/>, ahol az egészséges táplálkozástól, mindenféle New Age kérdéssel kapcsolatos cikk és termékajánló található

⁶A 12-es listába szerepel többek között a *Love Story*, *A rózsza neve*, az *Amerikai psycho*, *A Da Vinci-kód*, és *A lány, aki a tűzzel játszott* is: <http://entertainment.time.com/2013/06/21/time-presents-the-12-all-time-great-summer-reads/>

⁷Szeverényi Sándor egy izgalmas tanulmányában, Zima Szabolcs nyomán, az élő, mindenre reagáló, kísérletező és hagyományápoló, regénypiacot figyelve az ún „nemzeti oktatóponyva” műfaját vizsgálja (Szeverényi, 2014).

nevelődési regény narratívájában oldódnak fel (vagy legalábbis Redfield erre tesz kísérletet).

Szőnyi György Endre több tanulmányában is foglalkozik az „okkult témájú regényekkel” (Szőnyi, 2007a:861), melyeknek „sok fajtája és minőségileg sok osztálya van” (ezek közül az ún. „posztmodern történeti metafikciókat” tanulmányozza leginkább) arra jut, hogy egyvalami közös bennük: az ellenérzés a jellemzően nyugati kortárs, racionális⁸, tudományos gondolkodással szemben (Szőnyi, 2007b:407).

A műfajelnevezések (és itt az egész paratextusra gondolok) minden esetben kognitív elvárásokat mozgósítanak. Egy műfaj „kötelező” rekvizitumai még az műfajt lebontó műveknél is elengedhetetlenek (Zákány-Tóth, 2014). A *mennyei prófécia* olvasásakor akadtak, akik a fikcionális karakterét nem felismerve az „ismeretközlő irodalom” alá sorolták, s végül megsértődtek, hogy csak „kalandról” volt szó (említi Deyermanjian, 1993:53.)⁹. De volt olyan is, aki hazugnak nevezte a regényt, mivel igazából nem is prófécia (Szimhart, 1994). Sok olvasó követelt újabb és újabb információt a szerzőtől arra vonatkozóan miként tudnák a regény tanításait beépíteni az életükbe. Egyik olvasás során magam is papírt, ceruzát vettem elő, és a regény javaslata alapján, családi-generációs játszma-térképet készítettem.

Egy biztos: Redfield *A mennyei prófécia*val valami nagyon szokatlant tett, a spiritualitást kalandtörténetbe helyezte, olyan ez, mintha „*Mózes Tízparancsolata találkozna A Da Vinci-kóddal*” (Adams & Heath, 2007:188.) Az észrevétel pontos, arra hívja fel a figyelmet, hogy a tételesen kifejtett látomás, a „vallásos tan”, az „életviteli, etikai szabályok” miként kapcsolódnak össze a kalandregény műfajával, hogyan találkozik két eltérő természetű narratíva. A könyvkiadói tapasztalat azt mutatja, hogy a New Age fikció piaca, amúgy is igen szűk¹⁰: „A kiadók egy ismeretlen szerzőtől szívesebben adnak ki egy ismeretközlő művet, mint egy regényt” (Webster, 2003:3).

Redfield kockáztatott némileg, amikor egy gazdaságilag nehéz időszakban¹¹ a regény mellett tette le a voksát, ám csak némileg, mivel a regény az önfejlesztő ismeretközlő könyvek logikáját is követi. Minderre Sarah Dolby (2005) hívja fel a figyelmet: az önsegítő/önfejlesztő művek (ezekből is ezerféle van) fő attribútumai szerinte a következők: 1. önfejlesztő tartalom; 2. informatív, könnyen befogadható stílus; 3. általánosan felvázolt probléma-megoldás szerkezet; 4. oktatói-nevelői funkció (Dolby, 2005:37). A „csináld magad” kézikönyvek, az esszék egy csoportja ill. a parabolák megfelelnek eme felsorolásnak. A *mennyei prófécia*t parabolikusságából kifolyólag szintén idesorolja: a kilenc felismerés egymásutánisága a „csináld magad” lépcsőfokainak felelnek meg, és a névtelen főhős a többi szereplő közreműködésével ugyanúgy továbbfejlődik, mint e műfaj ideális olvasója (Dolby, 2005:41). Ahogy

⁸ Fazekas Sándor szépen hívja fel a figyelmet a rációval szemben vagy annak kiegészítőjeként működő intuíció szerepére egy másik műfajban, a krimi műfajában. Peirce szerint a ráció önmagában nem képes új felfedezések vagy gondolatok létrehozására (Fazekas, 2009).

⁹ Ugyanitt kézenfekvő Cliford Geertz *Elmosódott műfajok* c. tanulmányára is gondolni, melyben a társadalomábrázolás új fajtáiról beszél, ahol a játékosság és a dráma is szerepet kap (Geertz, 1994:272).

¹⁰ Természetesen akadnak azért kortárs New Age-fikciók is, de csak módjával. A legismertebb fikciós szerzők közülük: Richard Bach, Paulo Coelho, Marlo Morgan, Dan Milmann. Előzményként, nem mint New Age, hanem, mint ezoterikus, vagy okkult témákat feldolgozó szerzők közül ide számítható a romantikából: Thieck, Novalis, Jean Paul, George Sand; a századfordulós okkultizmusból: Gustav Meyrink, Herman Hesse. A magyarok közül Szerb Antal, Szepes Mária, Hamvas Béla, vagy Benedek Szabolcs.

¹¹ „...a nehéz időkben, az emberek több ismeretközlő könyvet vesznek, mint fikciót...ha a gazdaság hanyatlik, a fikció is hanyatlik” (Webster, 2003:3., 165).

egykor a kalandkönyvek jellemfejlődését, úgy most a pragmatikus kézikönyvek pedagógiai céljait is remekül képes egybefogni, koherens narratívába szervezni (Gera, 2012:25) a fejlődésregény/nevelődés regény műfaja. A Bildungsromanban a hős érzelmi-értelmi-fizikai fejlődése, személyiségének kibontakozása külső segítők/erők által megy végbe az adott társadalmi körülményekkel összefüggésben, s eközben az olvasó nevelését is szem előtt tartja (Csengei, 1999:9) Redfieldnél „*a koherensen elbeszélte én megteremtethezőségében való hit*” (u.o. 10.) egy pillanatra sem inog meg: az elbeszélő én és az elbeszélte névtelen én nem idegenedik el egymástól, fejlődésregényként minden műfaji reflexiót mellőz. De ne bánkódjunk érte, hisz bőven elég nehéz feladat az is, hogy a többi műfajt egyben tartsa, és pl. a kalandregény indukálta gyorsabb olvasást és a tanregény, filozófiai regényhez idomuló lassabb olvasási stratégiát ritmizálja. (Ez nem igazán sikerül neki.)

Értelmezői reakciók – A fellelkesülésektől a leleplezéseikig

A minden önfelfedező számára készült „metafizikai térképnek”, „megvilágosító erejű műnek” „megabestsellernek” nevezett könyv azonban úgy járt, mint a legtöbb populáris mű általában. Rengetegen olvasták, rengetegen beszéltek róla, az „átlagolvasók” lelkesedtek érte¹², a recenzírók fanyalogtak (Podolsky, 1994; Deyermajian, 1993; Szimhart, 1994; Sauve, 2004), az irodalomtudomány, az értelmezői közeg számára viszont láthatatlan maradt, míg végül a szegény mű egyszer csak a kultúrakutatók, társadalomtudósok, valláskutatók, New Age-szakértők, megmondó-emberek markában kötött ki.

Lisa Adams és John Heath kiadói szakemberek, Sutherland¹³ (1988) nyomán, legutóbbi könyvükben arra voltak kíváncsiak, hogy „*mit árulnak el az amerikai olvasási szokások – vagy legalábbis a könyvvásárlási szokások – a mai kor értékeiről és vágyairól?*” (Adams & Heath, 2007:4) Ehhez végigolvastak 1990-től 2006-ig minden bestsellert, különböző csoportokra (pl. „táplálkozás-egészség-inspiráció”; „szerelem-kapcsolatok” stb.) osztva, a „vallási-spirituális” könyvek közé utalták Redfield művét. Ez utóbbi csoportról megállapították, hogy két típusa létezik: a „konzervatív keresztény” művek és a „kevert New Age-könyvek”. A közös bennük az, hogy a szerzőik hírből sem ismerik az iróniát, feltűnően komolyan veszik magukat, töviről-hegyire ismerik az univerzum működését, pontosan tudják, hogyan kellene élniük az embereknek, és ezt nem áttallják el is mondani. A New Age-könyvek olvasán három ugyancsak szarkasztikus következtésre jutnak Adamsék: 1. e könyvek szerint az életben mindennek értelme van, véletlenek márpedig nincsenek; 2. a válasz: a szeretet; 3. amit a többi guru mond – tévedés (Adams & Heath, 2007:177-178). A *mennyei próféciáról* elismerik, hogy valami nagyon szokatlant tett, mivel a spiritualitást kalandtörténetbe helyezte (Adams & Heath, 2007:188), ám fikcióként gyengének tartják, üzenetét a vallás és a tudomány szintéziséről, a boldogság elérhetőségéről pedig leegyszerűsítettnek.

¹²A goodreads.com-on jelenleg több mint 65 ezren szavaztak rá és 2694 olvasói véleményt írtak róla. Az 5-ös fokozatú skálán 18 ezren adtak 5 pontot a könyvre, 18 ezren 4-et, 15 ezre 3-at, 7500-an 2-öt és 5000-es 1-et: http://www.goodreads.com/book/show/13103.The_Celestine_Prophecy

¹³„A sikerkönyvek egyik leghasznosabb társadalmi funkciója valószínűleg az, hogy levezeti a kollektív szorongásokat; mégpedig úgy, hogy – roppant sematikus és az olvasóban kényelemérzetet keltő módon – ismerős elbeszélésformába ágyazza be őket”, (SUTHERLAND, 1988: 246.)

Wouter Hanegraaff, az ezotéria elismert szakértője¹⁴, csatlakozva a könyv irodalmi minőségét kritizálók táborába azt állította, hogy ennél gyengébb művet nem olvasott még a New Age felhozatalból, ám mégis annyira fontos alkotásnak tartja, hogy mindenkinek az olvasmánylistáján kell tartania, aki meg szeretné érteni, „*mi is történik a vallással a kortárs nyugati társadalmakban*” (Hanegraaf, 2000:289). Nem lehet elintézni azzal, hogy ez pusztán „banalitási irodalom”, hanem komolyan kell venni, mert a társadalom egyre nagyobb részének a gondolatait, világtapasztalatát közvetíti¹⁵. Ez a tapasztalat pedig nem más, mint a fennálló világgal szembeni ellenérzés, tk. kultúrkritika (ellenkultúra). A legtöbb ember, ha nem is ért egyet az Új Kor eljövételének realitásával, abban megegyezik, hogy a társadalomnak meg kell változnia. A New Age és Redfield elutasítja a nyugati világ karteziánus dualizmusát (test-lélek, Isten-teremtény, ember-természet elválasztását), elutasítja redukcionizmusát (az univerzum nem halott anyag, hanem élő organizmus), elutasítja a „túlracionalizált tudományosságot” és az „intézményesített, dogmatikus kereszténységet” és helyettük egy holisztikus alternatívát ajánl fel. Egy ún. harmadik utat, mely a nyugati gondolkodásnak mindig is része, bár marginalizált része volt, a gnózis/ezoterizmus útját. (l.m. 291.) E szerint az igazi spiritualitás minden vallási hagyomány mögött ott rejlik, ennek tudását a titkos, elnyomott hagyományok tartották idáig életben. A New Age követők ezeknek a hagyományoknak az örököseiként tekintenek magukra: és igyekeznek a hagyományos vallási szimbólumoktól eltérő, akár nem-vallásos szimbólumokat (a kvantum-fizikától a relativitás-elméleten át, a szociológiai és pszichológiai elméletekig) is beemelni a rendszerükbe, majd ezeket egyéni módon értelmezni. (i.m. 304.) A New Age mint vallás így válik a populáris médiában is jelenlévő legkülönbözőbb szimbolikus rendszerek nagy szekularizált rendszerévé. Hanegraaff szerint ennek a szekularizált vallásosságnak a legjobb példája Redfield könyve.

A kortűnet elmélet hangoztatói közül McClure a posztsekularizáció¹⁶ fogalma felől közelített az utóbbi 50 év amerikai irodalmához, s bár elemzésében az irodalmilag sokkal színvonalasabb, összetettebb műveken keresztül vizsgálja a társadalmat, még Redfieldre is utal. Értekezésében megállapítja, hogy az ún. „posztsekuláris irodalom/filozófia” a vallásosság unorthodox formáit kultiválja, mely sem a „fundamentalista vallásossággal”, sem a „New Age spiritualitással” nem esik egybe. Redfield regénye ez utóbbiak közül való: egy elvarázsolt világra mutat rá a szekularizáció mögött, mely világ minden problémára megoldást kínál, feltéve, ha megtanulják és betartják a törvényeit. Ám - mondja McClure – az ilyenfajta szövegek az „elvarázstalanodásra” pusztán csak a „visszavavarázsosítást” kínálják minden

¹⁴ Egy másik fontos New Age-szakértő, Paul Heelas szintén felfigyelt *A mennyei próféciára*, rendszeréből szintén az következik, hogy ez a mű szinte az összes New Age eszmét reprezentálja. 1. az ember személyes élete válságban van, 2. a társadalom alakította egóval szemben létezik egy isteni lényünk, igaz spiritualitásunk; 3. csak megfelelő módszert kell alkalmazni, hogy transzcendálhassunk; 4. az igazságot csak saját magunk tapasztalhatjuk meg; 5. a belső hang, az intuíció mindennél fontosabb. 6. a fő cél a felszabadulás: szabadság a tradícióktól, a szokásoktól, az egótól; 7. végül meglátjuk a minden tradíció mögötti kortalan bölcsességet. 8. ha ezeket belátja az emberiség, és mer rájuk támaszkodni, új közösségi világ jön létre. (HEELAS, 1996: 18-37.)

¹⁵ Itt tk. Hanegraaf a többi elemzővel és magával James Redfielddel is ugyanazt hangsúlyozza: ez a mű – mint általában a bestsellerek - valamit nagyon eltalált. Redfield több interjúban is kijelentette, hogy szerinte „a kor szellemét hordozza”, sőt „a 90-es évek energiáit”. A hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek eszméi – mondja – csak mostanra, a 90-es évekre értek be, a jelmondatt most az: „Ne beszéljünk róla, hanem tapasztaljuk meg!” „Én pusztán azt az érzést öntöttem szavakba, hogy készen állunk a materiális kultúrából átlépni egy spirituális kultúrába”. (LYNN, 1994)

¹⁶ A szekularizációs tézisről ill. a posztsekularizációról szóló diskurzusra itt nincs módomban kitérni, a jó összképért érdemes kézbevenni: Görföl Tibor: Posztsekuláris társadalom? c. írását

korábbi megoldatlansággal és hamissággal együtt (McClure, 2007:6-7). Érdekes párhuzamok adódhatnak ugyanitt egy másik „kult regény”, az egy évvel korábbi, 1992-es *Amerikai psycho* és *A mennyei prófécia* összehasonlításából is, hisz mindkettő „a szubjektum társadalom felőli megkonstruálásának problémáját” (Seress, 2003:116) veti fel, s látszólag végletesen eltérő választ adnak rá.

A populáris kultúrára oly érzékeny *Slavoj Žižek* (2000) valami hasonlót, csak még szigorúbban állít: úgy véli, hogy a kultúra emberei hosszú ideje mellőzik a legfontosabb kérdések (Mi az élet? Mi a világ? Mi a szabad akarat?) tárgyalását, így helyettük és ellenükre megteszik ezt az „obszurus New Age figurák” (Žižek, 2000). *A mennyei prófécia* első, felismerését idézi mindehhez példának, mely arról szól, hogy a véletlennek tűnő események valójában egy mély, sokszor tudatalatti problémára adott válaszok. Érdemes rajtuk elgondolkodni.¹⁷ A véletlen események üzenetek, útjelzők: pl. ha valamilyen probléma nyomaszt - magyarázza Žižek -, és valami váratlan dolog történik, mondjuk, felhív egy barátom¹⁸, akkor ez az esemény, biztos egy releváns megoldást sugalmaz a problémámra. Mindezen felismerések, végül a spirituális ébredéshez segítenek hozzá, s belátom, hogy az Univerzum energiái az enyéme is, így mindent, amit a közösségben és a másik emberben kerestem, végül saját magamban találhatom meg. Ez a koncepció azonban a Másikat az önmagunkhoz való utazás szimpla mamelukjává, az önkiteljesítésünk pusztá eszközévé fokozza le – mondja a filozófus, s végül a New Age egész gondolatvilágát, mely látszólag a válságból való kiútnak mutatja magát, a globális kapitalizmus, a fogyasztói mindennapok ideológiapótlékeként leplezi le (Žižek, 2000:384-385).

Véletlen művek – A véletlen könyvvásárlástól a tudatos, reflektív olvasásig

Redfield több helyen hangsúlyozza, hogy a könyvét afféle felsőbb sugallatra, szinte önkívületben írta kedvenc meditációs pihenőhelyén, a New Age-körökben kedvelt Sedonában. *A mennyei prófécia* alaptanítását, a fent emlegetett véletlenről szóló tant kiterjeszti magára az olvasásra is, és ezzel újfent a „szent könyv” mítoszáat erősíti: nem az önkényes véletlen, hanem egy rejtélyes, az olvasó fejlődését igenlő erő, egy mindent elrendező elv jutatta a kezébe a könyvet. Az információszerző vagy kikapcsolódó olvasás helyébe ezzel a gesztussal Redfield rögtön az egzisztenciális, értelemkereső, jelentésteremtő, reflektív olvasást ajánlja, már-már erőszakosan javasolja, szugerálja, fuvolázza: gyere Olvasó, ne hidd, hogy ismered magad vagy a világot, hisz Te is tele vagy bizonytalansággal! Vegyél elő papírt és ceruzát, gondolkodj el az életeden, keresd meg a Neked szóló üzeneteket, teremtsd meg a saját művedet, a saját új tudatosságodat!

¹⁷ Redfield – kritika ide, kritika oda - a filozófiai hagyomány „rácsodálkozásra való képességére” hívja fel a figyelmet.

¹⁸ Redfield és a gyanakodó Žižek itt tk. a személyes gondviselés kérdéskörét idézik meg, melyről Nietzsche óva pl. int: mivel, ha a „lét szép káoszának” jóságos és ésszerű szerepet kezdünk tulajdonítani, akkor hamarosan minden „teli lesz (mély) értelemmel és haszonnal, de csakis számunkra!... Valójában időnként játszik velünk valaki – mégpedig a jóságos véletlen” (Nietzsche, 1997:198-199).

Irodalomjegyzék

- ADAMS, Lisa, & HEATH, John (2007). *Why We Read What We Read*. Naperville, Illinois: Sourcebooks Inc.
- BÁRÁNY Tibor (2011). Szépirodalom vs. lektúr. Egy rossz fogalmi megkülönböztetésről. *Holmi*, (2), 249-270.
- MCCLURE, A. John (2007). *Partial Faiths. Postsecular Fiction in the Age of Pynchon and Morrison*. Athens, Georgia: University of Georgia Press.
- CSENGEI Ildikó (1999). A Bildungsroman mint a Bildungsroman elolvashatatlansága. *Studia Litteraria Iuvenum*, 37, 7-20.
- DAVIES, Richard (é.n.). *Collectible Self Published Books*.
<http://www.abebooks.com/books/RareBooks/collectible-selfpublished.shtml> [2015.03.20.]
- DEYERMANJIAN, Gregory (1993). The Celestine prophecy. Book review. *South American Explorer*, 53 <http://www.saexplorers.org/system/files/magazine/sae-mag-39i-books.pdf> [2015.03.15.]
- DIMOCK, Wai Chee (2007). Introduction: Genres as Fields of Knowledge. *PMLA*, 122 (5), 1377-1388.
- DOLBY, K. Sansra (2005). *Self-help Books: Why Americans Keep Reading Them*. University of Illinois Press.
- FAZEKAS Sándor (2009). A Foucault-ingához. <http://www.barkaonline.hu/olvasonaplo/2727-a-foucault-ingahoz> [2015.03.10.]
- LA FROTH, Susanne (1994). *Celestine Prophecy articulates awakening spirituality now happening. An interview with James Redfield*.
<http://www.edgemagazine.net/1994/06/interview-with-james-redfield/> [2015.03.20.]
- FULLER, C. Robert (2001). *Spiritual but not Religious. Understanding Unchurched America*. New York: Oxford University Press.
- GEERTZ, Clifford Geertz (1994). Elmosódott műfajok: a társadalmi gondolkodás átalakulása. In Geertz, Clifford (szerk.), *Az értelmezés hatalma* (pp. 268-285). Budapest: Századvég.
- GERA Judit (2012). Beatrijs és kései nővérei. A nő fejlődéstörténetek narratív struktúrái. In *Az alávetettség struktúrái a holland prózában* (pp. 23-37). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- GOMBOS Péter (2009). Utópiák és antiutópiák az irodalomban. *Fordulópont*, 11 (3), 19-33.
- HANEGRAFF, W. (2000). New Age Religion and Secularization. *Numen*, 47, 288-312.
- HEELAS, Paul (1996). *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Cambridge: Blackwell.
- LYALL, Sarah (1993). Book Notes. *New York Times*, November 24.
<http://www.nytimes.com/1993/11/24/books/book-notes-103094.html> [2015.03.20.]
- NIETZSCHE, Friedrich (1997). *A vidám tudomány*. Budapest: Holnap.
- PODOLSKY, J. D. (1994). Celestial Reasoning. With a Blockbuster Novel About Spiritual Quest, James Redfield Gets in Tune with Success. *People*, 41 (15).
<http://www.people.com/people/archive/article/0,,20107927,00.html> [2015.03.20.]
- SAUVE, Christian (2004). *The Celestine Prophecy, James Redfield*. <http://www.christian-sauve.com/2004/04/the-celestine-prophecy-james-redfield/> [2015.03.20.]
- SERESS Ákos (2003). Identitás és brutalitás. a személyiség problémája az 'Amerikai Pszichó'-ban. *Iskolakultúra*, (4), 115-118.
- SUTHERLAND, John (1988). *Sikerkönyvek*. Budapest: Európa.
- SZEVEÉNYI Sándor (2014). A nemzeti oktató ponyva nyomában. In Povedák István, & Szilárdi Réka (szerk.), *Sámán sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris vizsgálata* (pp. 115-129). Szeged: SZTE BTK Néprajzi és Kulturálisantropológiai Tanszék.
- SZIMHART, P. Joseph (1994). The Celestine Prophecy. *Cultic Studies Journal Psychological Manipulation and Society*, 11 (2).
http://www.csj.org/pub_csj/csjbookreview/csjbkrev112celestine.htm [2015.04.20.]
- SZIMHART, P. Joseph (2000). The Tenth Insight. *Cultic Studies Journal Psychological Manipulation and Society*, 17, 130-132.

- SZÖNYI György Endre (2007a). Az ezotéria diszkrét bája: Szerb Antal Pendragon legendája és néhány előképe. In „Nem súlyed az emberiség”. *Album amicorum, Szörényi László LX. születésnapjára* (pp. 861-871). Budapest: MTA Irodalomtudományi Intézet.
- SZÖNYI György Endre (2007b). Representations of Renaissance Hemetism in Twentieth-Century Postmodern Fiction. In Stanton J. Linden (Ed.), *Mystical Metal of Gold. Essays of Alchemy and Renaissance Culture* (pp. 405-423). New York: AMS Press.
- VÖRÖS Klára (2014). Az ideál mint mértékegység. In Karlovitz János Tibor (szerk.), *Kulturális és társadalmi sokszínűség a változó gazdasági környezetben* (pp. 245-250). Komárno: International Research Institute.
- WEBSTER, Richard (2003). *How to Write for the New Age Market. A Practical Guide from one of today's New Age author*. StPaul: Llewellyn Publications.
- ZÁKÁNY-TÓTH Péter (2014). Újból és újból megvalósuló érthetatlenség. Recenzió Babiczky Tibor *Magas tenger* című kötetéről. http://www.szifonline.hu/?cikk_ID=76 [2015.03.20.]
- ŽIŽEK, Slavoj (2000): *The Ticklish Subject. The Absent Centre of Political Ontology*. New York: Verso.